

تحلیل اکتشافی عوامل مؤثر بر احساس ناامنی در فضاهای سبز شهری (نمونه موردی: پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد)

مهران فاطمی* - استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه میبد، میبد، ایران
حجت رضایی - دکترای جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران
سعیده مؤیدفر - استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه میبد، میبد، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۰۷

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۲/۲۴

چکیده

امروزه، مقوله امنیت شهری به‌ویژه در فضاهای عمومی مانند پارک‌ها و فضاهای سبز، که همواره مأمی برای آرامش و تفریح شهروندان است، حائز اهمیت بسیاری است. زیرا شهروند در مقصد مورد نظر اگر احساس امنیت نکند، گذران اوقات فراغتش را در خانه، به رفتن به فضاهای سبز، ترجیح خواهد داد. در پژوهش حاضر، نظر به اهمیت موضوع فوق، به بررسی عوامل مؤثر بر احساس ناامنی در پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد پرداخته شده است. پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی است و از نظر روش تحقیق رویکردی اکتشافی و توصیفی-تحلیلی دارد. جامعه آماری پژوهش را شهروندان ساکن در شهر یزد (۵۲۹۶۷۳ نفر) تشکیل می‌دهند که از میان آن‌ها ۳۸۴ شهروند به‌عنوان حجم نمونه و به‌صورت تصادفی ساده در سطح پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد در دو مرحله (مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با شهروندان در مرحله اول در جهت شناسایی نگرانی‌های اثرگذاری بر احساس ناامنی و تکمیل پرسش‌نامه در جهت عامل‌بندی نگرانی‌ها و بررسی میزان اثر هر عامل در مرحله دوم) انتخاب شده‌اند. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از یافته‌های کیفی (تحلیل محتوای مصاحبه‌ها در نرم‌افزار تحلیل کیفی مکس کیودا) و کمی (تحلیل عاملی اکتشافی) استفاده شد. بر اساس نتایج پژوهش، ۲۷ نگرانی در قالب ۵ عامل مؤثر بر احساس ناامنی در پارک‌های ناحیه‌ای توسط جامعه میزبان شناسایی و وزن‌دهی شد. از میان عامل‌های مورد بررسی، عدم مطلوبیت زیرساخت‌های نظامی - انتظامی با مقدار ویژه ۱۰/۱۷۹ و درصد واریانس ۴۲/۶۹۹ مهم‌ترین عامل مؤثر بر احساس ناامنی شهروندان و عامل محدودکننده فردی - اجتماعی با مقدار ویژه ۱/۴۴۹ و درصد واریانس ۵/۳۶۷ کم‌اهمیت‌ترین عامل بوده است.

کلیدواژه‌ها: احساس ناامنی، پارک‌های ناحیه‌ای، فضای سبز، نیروی انتظامی، شهر یزد.

مقدمه

امروزه، امنیت یکی از شاخص‌های مهم کیفیت زندگی شهری محسوب می‌شود (سلطانی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۷) که به افزایش آسایش و رفاه شهروندان، پذیرش اجرای امور و تعهد و مسئولیت منجر می‌شود (حمیدی‌فر و عباسی، ۱۳۹۵: ۲۰۰). در سراسر جهان توجه به نیازهای اساسی شهروندان در محیط‌های شهری و همچنین توجه به رفع مشکلات و معضلات شهری، از جمله کاهش ناهنجاری‌ها و افزایش امنیت در فضاهای عمومی، به‌خصوص پارک‌ها، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مکان‌های گذران اوقات فراغت شهروندان، از مهم‌ترین مسائلی است که همواره مورد توجه مدیران، برنامه‌ریزان، طراحان شهری، و دستگاه‌های نظامی قرار دارد (زیاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۷؛ رهنمایی، ۱۳۸۵: ۱۷۷؛ علیزاده و عنبر، ۱۳۹۶: ۱۴۳). در همین زمینه و به‌طور مشخص در نگاه برنامه‌ریزان شهری و نظامی، پارک‌ها، به‌عنوان یکی از اجزای بسیار مهم بدنه شهری، انسانی، و طبیعی، بنا بر ویژگی‌های سیستمی و نظام‌مند مکان‌یابی، نوع طراحی، دسترسی، روشنایی، ساخت جمعیتی، و غیره می‌توانند در القا یا عدم القای حس امنیت و به تبع آن کیفیت زندگی شهروندان بسیار مؤثر واقع شوند. ولی امروزه چنین شرایطی با تجمع افراد معتاد و بزهکار و درگیری بین آن‌ها که رفتارهای خطرناکی به‌ویژه در فضاهای جداافتاده پارک‌ها از خود نشان می‌دهند (گوبستر، ۲۰۰۲: ۱۵۶؛ کاملی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۲)، امکان دسترسی به این نیاز مبرم زندگی شهری را برای برخی شهروندان محدود کرده است. به‌علاوه، غالباً پارک‌ها در ساعاتی از شب و روز به‌طور محسوس خلوت می‌شوند؛ در چنین فضایی- چنان‌که جین جکوبس نیز بیان می‌کند- احتمال بروز رفتار مجرمانه افزایش می‌یابد (جکوبس، ۱۹۸۱: ۱۸؛ زیاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۹؛ حاتمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۹). در کنار موضوع خلوتی فضای پارک‌ها، که زمینه‌ساز بروز ناامنی است، موضوع روشنایی فضاهای عمومی و پارک‌ها به‌ویژه در شب‌هنگام بسیار مهم است، زیرا در ناامنی فضاهای شهری همچون پارک‌ها، کم‌نوری، و دید کم تأثیر زیادی دارد (دیک، ۲۰۰۸: ۴). در مجموع، بحث امنیت شهروندان در فضاهای عمومی، به‌طور اعم، و پارک‌ها، به‌طور اخص، همواره یکی از آن موارد مهم است که غالباً برای پلیس و شهروندان مشکلات زیادی به‌وجود می‌آورد (هیبورن، ۲۰۰۹: ۱). توجه به امنیت در پارک ناشی از این است که اگر این فضاها فاکتورهای امنیتی نداشته باشند، کاربران از آن‌ها استقبال نخواهند کرد. بنابراین، مشکلاتی مانند عدم اجتماع‌پذیری و حس تعلق در این مکان‌ها به‌وجود می‌آید (پیوسته‌گر و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۶).

از مبحث فوق می‌توان نتیجه گرفت که وجود امنیت در یک مکان تفریحی یکی از مهم‌ترین پارامترهای مؤثر در تصمیم‌گیری افراد برای مراجعه و گذران اوقات فراغت در آن مکان محسوب می‌شود. از سویی، نبود امنیت نه تنها باعث عدم حضور مردم در مکان‌های عمومی، تفرجگاه‌ها، و گردشگاه‌ها می‌شود، بلکه به تبع عدم حضور و خلوت‌شدن این اماکن، جرم و ابعاد آن نیز در این مکان‌ها گسترش می‌یابد و از همین روست که گفته می‌شود بین امنیت و میزان مراجعه شهروندان به مکان‌های عمومی و تفریحی رابطه‌ای دو سویه و مکملی پابرجاست. بدین جهت، با توجه به اهمیت موضوع، هدف کلی این پژوهش بررسی عوامل مؤثر بر احساس ناامنی در پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد بر اساس نظر جامعه میزبان است. زیرا پارک‌ها یکی از بارزترین فضاهای عمومی شهر و اجزای بسیار مهم بدنه شهری، انسانی، و طبیعی‌اند (زیاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۶) که با توجه به غلبه عنصر فضای سبز جاذب جمعیت بوده و زمینه را برای تعامل اجتماعی و گذران اوقات فراغت از نظر تفریح، سرگرمی، ورزش، مطالعه و استراحت و تفریحات طبیعت‌محور فراهم می‌کنند (علیزاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۲). به علاوه، با توجه به کویری‌بودن شهر یزد و نبود تفرجگاه در فاصله‌های مقرون به صرفه از شهر یزد، باعث شده است که پارک‌ها مهم‌ترین منبع گذران اوقات فراغت شهروندان یزدی محسوب شود.

شهر یزد دارای ۱۵۳ پارک با مساحت ۱۸۶۳۶۲۹ مترمربع است که در این میان پارک‌های ناحیه‌ای (پارک‌های غدیر، شهدا، بزرگ شهر، دانشجو، هفت‌تیر، باغ ملی، و آزادگان) با دارا بودن ۷۰۸۰۰۰ مترمربع مساحت، معادل ۳۷/۹ درصد از مساحت کل پارک‌های شهر یزد، مهم‌ترین مکان جهت گذران اوقات فراغت شهروندان یزدی محسوب می‌شوند (سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهری، ۱۳۹۷). شهر یزد شهری کویری است و وجود فضای سبز پارک‌های ناحیه‌ای در کنار وسعت و زیرساخت‌های مطلوب‌تر نسبت به پارک‌های محله‌ای و همسایگی و سهولت دسترسی نسبت به پارک‌های منطقه‌ای و شهری - منطقه‌ای و همچنین تعدد و پراکندگی مناسب این پارک‌ها در تمام وسعت شهر یزد باعث شده است که این پارک‌ها به بهترین تفرجگاه برای شهروندان یزدی تبدیل شوند. هرچند این پارک‌ها ویژگی‌های یک تفرجگاه کاملاً طبیعی را ندارند، شرایط ذکرشده باعث شده است که برای گذران اوقات فراغت به بهترین گزینه برای شهروندان تبدیل شوند؛ گزینه‌ای که در صورت عدم توجه به ایمنی و فضای امن آن می‌تواند به ایجاد حادثه‌هایی اجتناب‌ناپذیر و تلخ‌شدن گذران اوقات فراغت شهروندان منجر شود. لذا، با توجه به رابطه تنگاتنگ امنیت و گذران اوقات فراغت، که پیش‌تر نیز اشاره شد، شناسایی عوامل مؤثر بر احساس ناامنی در پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد به‌منظور رفع این عوامل لازم و ضروری است.

مبانی نظری

پارک‌ها یکی از بارزترین فضاهای عمومی شهر و اجزای بسیار مهم بدنه شهری، انسانی، و طبیعی‌اند (زیاری و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۶) که با توجه به غلبه عنصر فضای سبز جاذب جمعیت بوده و زمینه را برای تعامل اجتماعی و گذران اوقات فراغت از نظر تفریح، سرگرمی، ورزش، مطالعه، و استراحت و تفریحات طبیعت‌محور فراهم می‌کنند (علیزاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۲). از مهم‌ترین مزایای پارک‌ها، علاوه بر فواید زیست‌محیطی، می‌توان به فواید سلامتی محسوس برای شهروندان همچون کاهش استرس و فشارهای روانی و مکانی برای گذران اوقات فراغت آنان اشاره کرد (رضایی و همکاران، ۱۳۹۸: ۹۵). بر اساس جدول ۱، پارک‌های شهری انواع متعددی دارند که از پارک‌های همسایگی با عملکردهای محدود شروع و به پارک شهری در منطقه با عملکردهای متنوع منتهی می‌شوند (عنابستانی و حسینی، ۱۳۹۷: ۳۱۱). در ارتباط با پارک‌های ناحیه‌ای، به‌عنوان محدوده مورد مطالعه در این پژوهش، می‌توان گفت این پارک‌ها در ناحیه مسکونی قرار دارند و مساحت آن‌ها دو تا چهار برابر مساحت پارک در مقیاس محله (۴ هکتار) در نظر گرفته می‌شود و دسترسی با پای پیاده طبق مشخصات برای ساکنان از دورترین نقطه تا پارک از نیم ساعت تجاوز نمی‌کند (قربانی، ۱۳۸۷: ۱۱۲).

جدول ۱. انواع پارک‌های شهری

نوع پارک	مساحت	شعاع عملکرد
همسایگی	کمتر از ۰/۵ هکتار	۲۰۰ متر
محله‌ای	۱ تا ۲ هکتار	۴۰۰ تا ۶۰۰ متر
ناحیه‌ای	۲ تا ۴ هکتار	۸۰۰ تا ۱۲۰۰ متر
منطقه‌ای	۴ تا ۱۰ هکتار	۱۵۰۰ تا ۲۵۰۰ متر
شهری - منطقه‌ای	بیش از ۱۰ هکتار	۲۵ تا ۳۰ دقیقه رانندگی

منبع: قربانی، ۱۳۸۷: ۱۱۲

هرچند پارک‌های شهری در گذران اوقات فراغت شهروندان دارای جایگاه ویژه و مزایای فراوانی‌اند، چنانچه مقوله امنیت در این فضاها مورد غفلت واقع شود، نه تنها باعث تنزل روابط اجتماعی، کاهش آرامش و بهداشت روانی شهروندان و غیره می‌گردد، بلکه بر سطح بزه و بزهکاری شهری نیز افزوده می‌شود. در این ارتباط، می‌توان گفت منظور از امنیت در پارک‌ها نوعی احساس آرامش و آسایش درونی است که از مؤلفه‌های فعال محیط حاصل شده و پس از ادراک ذهنی به گونه‌ای احساس در امان بودن را به وجود می‌آورد. بر این اساس، مواردی که در جدول ۲ نیز اشاره شده است، شکل‌گیری احساس امنیت از لحاظ روان‌شناختی وابسته به شرایط محیطی و از سوی دیگر نوع برداشت و سطوح ادراکی است (حسینی، ۱۳۸۷، ۴۵؛ ضرغامی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۸). در این راستا احساس امنیت به احساس روانی افراد از عوامل تهدیدکننده جرم برمی‌گردد و ممکن است میزان احساس ناامنی فرد با واقعیت خارجی میزان عوامل تهدیدکننده مطابقت نداشته باشد یا برعکس، متناسب با میزان و اثر عوامل تهدیدکننده میزان احساس ناامنی فرد نیز در نوسان باشد. بنابراین، در جامعه‌ای که امنیت وجود دارد ضرورتاً احساس امنیت ممکن است وجود نداشته باشد، زیرا احساس امنیت از عواملی مانند ذهنیت مردم از جامعه مورد مطالعه منشأ می‌گیرد (نوروزی و فولادی، ۱۳۸۸: ۱۴۴). به‌عنوان مثال، بر اساس مطالعات، نرخ قتل در ایران ۳/۶ در صد هزار نفر است، اما در بسیاری از کشورهای اروپایی و امریکایی، نرخ قتل ۲۰ در صد هزار نفر است یا نرخ سرقت منازل در ایران ۲ در هزار و در انگلیس ۲۰ در هزار است. این مقایسه نشان می‌دهد ضریب امنیت در ایران بالاتر از ضریب امنیت در انگلستان است، اما احساس امنیت شهروندان ایرانی کمتر از احساس امنیت شهروندان انگلیسی است (دربان آستانه، ۱۳۹۳: ۱۳۳).

جدول ۲. مهم‌ترین نشانه‌های احساس امنیت

شاخص‌های احساس امنیت	نشانه‌های احساس امنیت
فقدان آزار بصری	حضور در فضاهای شهری در ساعت‌های پایانی شب حضور در فضاهای خلوت
فقدان آزار انسانی	حضور در مکان‌های تنگ و تاریک استفاده دائمی از فضاها
فقدان آزار فیزیکی	عدم ترس از سرقت اموال نداشتن ترس و اضطراب از سکونت در منطقه

منبع: آقایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۱

متفکران نظریه‌های زیادی در رابطه با امنیت، احساس امنیت، و عوامل مؤثر بر ناامنی در جامعه ارائه کرده‌اند. اما به بیان کلی، نظریه پنجره شکسته، آسیب‌پذیری اجتماعی، و بی‌ساختمانی اجتماعی از مهم‌ترین نظریات مطرح در این زمینه‌اند که رویکرد و دیدگاه پژوهش حاضر را نیز شکل داده و در ادامه به اختصار تشریح می‌شوند:

نظریه پنجره شکسته^۱

این نکته به‌خوبی اثبات شده است که به‌هم‌ریختگی محیطی مناطق مختلف باعث افزایش نرخ جرائم و ایجاد محیطی مملو از اضطراب و نگرانی می‌شود (رحمت، ۱۳۸۸: ۱۰۵). نظریه پنجره‌های شکسته را، که به نامدینیت نیز معروف است (علیخواه و نجیبی ربیعی، ۱۳۸۵: ۱۱۶)، اولین بار ویلسون و کلینگ (۱۹۸۲) در مقاله‌ای تحت همین عنوان مطرح کردند. آن‌ها با این مقدمه آغاز کردند که اگر در محله‌ای پنجره‌ای از یک ساختمان شکسته شود و بدون ترمیم رها گردد، پس از

مدتی افرادی که از مقابل آن ساختمان عبور می‌کنند به این نتیجه خواهند رسید که هیچ کس مراقب این ساختمان نیست و شکستن پنجره هزینه‌ای به دنبال ندارد. بنابراین، پنجره‌ای دیگر نیز شکسته می‌شود. دیری نخواهد پایید که شکستن شیشه‌ها سراسر محله را در بر خواهد گرفت و سبب از بین رفتن کنترل اجتماعی در محله خواهد شد. بنابراین، به تدریج جرم‌ها جدی می‌شوند و غریبه‌ها نیز مورد حمله قرار می‌گیرند. همچنین، احساس امنیت در میان ساکنان محله کاهش می‌یابد و آن‌ها سعی می‌کنند تا حد امکان کمتر در خیابان‌ها ظاهر شوند و در صورت لزوم به سرعت و با عجله آن را ترک کنند. این چنین شهر تبدیل به مکان مناسب برای فروشندگان مواد مخدر، روسپیان، و سایر مجرمان می‌شود (ویلسون و کلینگ، ۱۹۸۲: ۲۹-۳۴). این فرایند نه فقط موجب شکستن یک پنجره، بلکه می‌تواند از طریق مشاهده افراد مست پره‌زن، افرادی که بی‌محبا فریاد می‌زنند، نوجوانان سرکش، وجود زباله در خیابان، دیوارنوشته، و زمین‌های رهاشده آغاز شود (هینکل، ۲۰۰۹: ۲).

نظریه آسیب‌پذیری اجتماعی^۱

عوامل فردی اغلب با نظریه آسیب‌پذیری در ارتباط است. طبق این نظریه، افراد به خاطر احساس ناامنی (نگرانی از بزه‌دیدگی) خود را در معرض آسیب می‌بینند. اولین بار اسکوگان و مکسفیلد^۲ (۱۹۸۱) مفهوم آسیب‌پذیری را در پژوهش‌های جرم برجسته ساختند و چندی بعد وار و استافورد^۳ (۱۹۸۳) آن را به عنوان یک تعامل بین حساسیت به احتمال خطر و پیامدهای شدید آن آزمون کردند. استدلال آن‌ها این بود که احساس نگرانی و عدم امنیت با چیزی بیش از پیامدهای وخیم در ارتباط است. تحقیقات آن‌ها نشان داد که حساسیت به خطر و پیامدهای وخیم هر دو به یک میزان در این زمینه تأثیر می‌گذارند. ضمناً، آن‌ها نشان دادند که نگرانی تنها برای جرائم مهم و خطرناک نیست. همچنین، کیلیز^۴ (۱۹۹۰) ایده آسیب‌پذیری را با فقدان کنترل فردی، در ارتباط با آسیب‌پذیری بودن، و تصور عواقب وخیم آن بسط داد. بنابراین، این نظریه برای بررسی و تبیین احساس ناامنی و نگرانی از بزه‌دیدگی ویژگی‌های فردی را که با درک از خطر، عواقب وخیم، و فقدان کنترل در ارتباط است ترکیب می‌نماید (مک کریا و همکاران، ۲۰۰۵: ۹-۱۰).

نظریه بی‌ساختمانی اجتماعی^۵

این نظریه بر رابطه بین سه مفهوم ساختار منطقه، کنترل اجتماعی، و جرم متمرکز است و برخلاف بسیاری از نظریه‌های دیگر که بر تفاوت‌های فردی در رابطه با جرم تأکید می‌کنند، بر تفاوت‌های مکانی به‌ویژه منطقه‌ها در ایجاد شرایط مطلوب و نامطلوب بروز جرم و بزهکاری تأکید دارد. این رویکرد بر بی‌سازمانی اجتماعی و ناتوانی جامعه در تحقق اهداف مشترک و حل مشکلات اشاره دارد. میزان پیوندهای اجتماعی ساکنان با یکدیگر و کنترل آن‌ها بر منطقه‌شان در مرکز این نظریه قرار دارد. همچنین عوامل مرتبط با نابسامانی اجتماعی بر درک افراد از خطر بزه‌دیدگی احتمالی تأثیر می‌گذارند (کوبرین و ویتزر، ۲۰۰۳: ۳۷۴-۳۷۶). بنابراین، فقر، تحرک مسکونی، ساختار نامتناسب محله، ناهمگونی قومی، و نبود پیوندهای اجتماعی سبب کاهش ظرفیت محله جهت کنترل غیررسمی رفتار مردم در ملاء عام و در نتیجه افزایش احتمال بروز جرم و جنایت می‌گردد (کاراکوس و همکاران، ۲۰۱۰: ۱۷۷).

1. Social Vulnerability Theory
2. Escogan and Maxfield
3. War and Stafford
4. Kilis
5. Social Disorganization Theory

برخلاف نظریات متعدد و مطرح در زمینه امنیت شهری و احساس امنیت، مطالعه عوامل مؤثر بر امنیت و احساس ناامنی در شهرها چندان محل توجه و در کانون بررسی‌ها نبوده است. بیشتر پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه جامعه‌شناسی بوده و بیشتر انحراف‌ها و مسائل اجتماعی شهری را مورد توجه قرار داده و زمینه‌های دیگر زندگی شهروندی همچون گذران اوقات فراغت و کیفیت زندگی شهروندان را نادیده انگاشته و مطالعات محدودی در این زمینه صورت گرفته است. اسرین ران و ون دن بوش (۲۰۱۴) در پژوهشی به بررسی ویژگی‌ها و مشخصه‌های ایجاد ترس و ناامنی در فضاهای عمومی پرداختند و نتیجه گرفتند که نمی‌توان از یک ویژگی یا مشخصه برای وجود ترس و ناامنی در فضاهای عمومی نام برد. بلکه مجموعه‌ای از مشخصه‌ها در کنار هم سبب ایجاد ناامنی و ترس در فضاهای عمومی می‌شود. بر اساس نتایج این پژوهش، عوامل فردی مانند جنسیت و تجربه پیشین تأثیر بیشتری بر عوامل اجتماعی و فیزیکی در ایجاد ترس از جرم و ناامنی در فضاهای سبز شهری دارند. در پژوهش دیگری اسرین ران و ون دن بوش (۲۰۱۵) مشخصه‌های ایجاد ترس و رفتارهای دفاعی مقابله با آن میان مراجعه‌کنندگان پارک‌های شهری را بررسی کردند. روش این مطالعه بر پایه روش تحقیق کیفی با تکنیک مصاحبه نیمه‌ساختاریافته در شهر کوالالامپور بوده و یافته‌ها نشان می‌دهد که مهم‌ترین مشخصه‌هایی که باعث ایجاد ترس و ناامنی در میان مراجعه‌کنندگان به پارک‌های شهری این منطقه می‌شود عبارت است از: اختفای مکان با پوشش گیاهی، تنه‌بودن، نشانه‌های بی‌نظمی فیزیکی، وجود خشونت اجتماعی، اطلاع قبلی از وجود جرم، و تجربه پیشین.

سرتران و وان دن^۱ (۲۰۱۵) در مطالعه‌ای با نام «ترس از جرم در پارک‌های شهری» با نظرخواهی از ۱۹ نفر از شهروندان هفت موضوع (پوشش گیاهی، تنه‌بودن، علائم اختلال جسمی، حضور نیافتگی اجتماعی، آشنایی، اطلاعات پیشین در مورد جرم و تجربه جرم قبلی) را به‌عنوان ویژگی‌های مسبب ترس در میان ساکنان کوالالامپور در پارک‌های شهری بررسی کردند. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که شباهت‌های جهانی به فرهنگ‌های دیگر در ارتباط با ترس از جرم در پارک‌های شهری وجود دارد. تانوگان و ایلهمان (۲۰۱۶) در پژوهشی به بررسی ترس از جرم و ناامنی در فضاهای شهری پرداختند. یافته‌های پژوهش ایشان نشان داد که زنان در شهرها در معرض ترس از جرم و ناامنی قرار دارند. بنابراین، ترجیح می‌دهند در مکان‌های امن و مطمئن تردد نمایند و از رفت و آمد در خیابان‌ها، پارک‌ها، میدان‌ها، و سایر فضاهای عمومی- که در آن احساس امنیت نمی‌کنند- به‌خصوص بعد از غروب آفتاب تا حد امکان اجتناب کنند. هشیم و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی تأثیر پوشش گیاهی پارک‌های شهری بر احساس امنیت را بررسی کردند. این پژوهش به روش پیمایش بر روی زنان در تعدادی از پارک‌های عمومی شاه آلامیس انجام شده است. یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که بالاترین نمره میانگین در ارتباط با اثر طراحی پوشش گیاهی بر روی امنیت زنان به‌ترتیب مربوط است به: ۱. کاشت درخت در پارک با در نظر گرفتن جنبه زیباشناختی آن؛ ۲. توجه به روشنایی پارک در محل‌هایی که دارای پوشش گیاهی است؛ ۳. نگهداری و مراقبت از پوشش گیاهی در پارک. مک و جیم (۲۰۱۸) در پژوهشی با نام «بررسی عوامل ترس در پارک‌های شهری در هنگ‌کنگ» هشت پارک شهر هنگ‌کنگ را با در نظر گرفتن سه گروه عوامل ترس از جرم، از جمله ویژگی‌های طبیعی پارک، مسائل طراحی و مدیریت پارک، و نگرانی‌های مربوط به بازدیدکنندگان مطالعه کردند. به‌طور کلی، نتایج نشان داد که عوامل ترس از جرم عمدتاً توسط مسائل طراحی و مدیریت پارک تحت تأثیر قرار گرفته است. حضور معتادان به مواد مخدر، افراد مست، عناصر نامطلوب مظنون یا دزد و افراد مشکوک و مشکلات سلامت روان از عوامل کلیدی نگرانی و محصول ترس در پارک‌های مورد مطالعه بوده‌اند.

شربت (۱۳۹۵) در پژوهشی با نام «ارزیابی احساس امنیت مسافران در فضاهای عمومی شهری» به بررسی این موضوع در پارک‌های جنگلی نهارخوران و الگندره شهر گرگان پرداخت و نشان داد که اقدامات پلیس و دستگاه‌های متولی گردشگری در افزایش احساس امنیت مسافران تأثیر مثبت دارد. همچنین، میزان احساس امنیت مسافران بر حسب جنسیت، میزان تحصیلات، و سن متفاوت است. به طوری که مردان نسبت به زنان و مسافران دارای تحصیلات بالا نسبت به مسافران با تحصیلات پایین احساس امنیت بیشتری داشته‌اند. بردی و بلوری (۱۳۹۶) در پژوهشی با نام «مؤلفه‌های تأثیرگذار در ارتقای امنیت فضاهای عمومی» به بررسی این موضوع در پارک‌های شهر آمل پرداختند و نتیجه گرفتند که از دیدگاه کاربران پارک‌های آمل به ترتیب چهار مؤلفه عملکردی، زیباشناختی، زیست‌محیطی، و اجتماعی در ارتقای امنیت پارک‌های شهری آمل تأثیرگذارند. حامی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با نام «بررسی احساس امنیت بانوان در پارک‌ها با تأکید بر ارزش‌های فرهنگ» به بررسی این موضوع در پارک بانوان شهر سهند تبریز پرداختند و نشان دادند که اصلی‌ترین موانع امنیت در پارک بانوان دیده‌شدن از ساختمان‌های بلند و بایر بودن زمین‌های اطراف است. تاریکی و مراجعه مردان برای امور باغبانی و فنی و نگرانی از کودک نیز در درجه‌های بعدی اهمیت بوده است. توسعه کالبدی فضاهای اجتماعی و همچنین امکانات ورزشی می‌تواند در موفقیت پارک‌های بانوان نقش مؤثری ایفا کند. عنابستانی و حسینی (۱۳۹۷) در پژوهشی با نام «بررسی تطبیقی سطح امنیت در پارک‌های شهری از منظر عدالت فضایی» به بررسی این موضوع در پارک‌های شهر مشهد پرداختند و نتیجه گرفتند که وضعیت امنیت در پارک‌های واقع در مناطق توسعه‌یافته شهر مشهد از مناطق کمتر توسعه‌یافته مناسب‌تر است؛ به طوری که پارک ملت در توسعه‌یافته‌ترین سطح و پارک وحدت در پایین‌ترین سطح توسعه قرار دارند. نظم‌فر و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی با نام «ارزیابی امنیت در فضاهای عمومی شهری» به بررسی امنیت در پارک‌های شهر تهران پرداختند و دریافتند که پارک سهند در شهر تهران دارای امنیت بسیار بالا و پارک‌های لویزان، چیتگر، و سرخه‌حصار به طور مشترک فاقد امنیت‌اند. مهم‌ترین عوامل ایجاد ناامنی در این پارک‌ها عبارت بوده است از: دستگیری مرتکبان به جرائم منکراتی، معتاد، شرب خمر و مشروبات الکلی، نزاع و درگیری، مقاصد اجتماعی، و بدحجابی. کریمی و دانشمهر (۱۳۹۸) در پژوهشی با نام «ادراک امنیت در فضاهای عمومی شهری» به بررسی سطح ادراک مراجعه‌کننده به پارک سرخه‌حصار شهر تهران از امنیت پرداختند و نتیجه گرفتند که بالاترین و پایین‌ترین میزان میانگین ادراک کلی از امنیت به ترتیب مربوط به پهنه‌های اقامت، انتظار، تفریح، و پیاده‌روی و هنرهای محیطی است.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی، از نظر روش تحقیق آمیخته (کمی- کیفی)، از نظر ماهیت و روش توصیفی- تحلیلی، و از نظر ابزار مبتنی بر مشاهده، مصاحبه، و پرسش‌نامه است. برای گردآوری اطلاعات در پژوهش حاضر از دو روش کتابخانه‌ای و پیمایشی استفاده شده است. حجم نمونه تحقیق حاضر را ۳۸۴ شهروند یزدی تشکیل می‌دهند که بر اساس فرمول کوکران در سطح خطای ۰/۰۵ درصد از جمعیت کل شهری یزد- که بر اساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ برابر با ۵۲۹۶۷۳ نفر بوده است- انتخاب و در دو مرحله مورد پرسش قرار گرفته‌اند. در مرحله اول به منظور شناسایی نماگرهای مؤثر بر ناامنی، با توجه به اکتشافی بودن پژوهش، شهروندان حاضر در پارک‌های مورد مطالعه با توجه به درجه اشباع در داده‌ها مورد مصاحبه نیمه‌ساختاریافته قرار گرفته‌اند. در این زمینه پس از مصاحبه با ۵۷ نفر از شهروندان حاضر در پارک‌های مورد مطالعه اشباع در داده‌ها حاصل شد. سپس، در مرحله دوم، پس از کدبندی مصاحبه‌ها در نرم‌افزار تحلیل کیفی مکس کیودا، نماگرهای شناسایی شده در قالب پرسش‌نامه‌ای طراحی و پس

از تأیید روایی توسط یک پانل ده نفره متخصص در زمینه برنامه‌ریزی شهری، علوم اجتماعی، و علوم انتظامی توسط جامعه کل شهروندان حاضر در پارک‌ها طی دو هفته متوالی ارزیابی شده‌اند. تجزیه و تحلیل اطلاعات در دو بخش کیفی و کمی صورت گرفته است. در بخش کیفی کدبندی مصاحبه‌ها در نرم‌افزار تحلیل کیفی مکس کیودا صورت گرفته است و بر اساس کدبندی صورت گرفته نماگرهای مؤثر بر احساس ناامنی شناسایی شده است. در بخش کمی پژوهش، به منظور عامل‌بندی و تقلیل نماگرها از تحلیل عامل اکتشافی استفاده شده است.

مطالعه موردی این پژوهش را پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد تشکیل می‌دهد. این شهر در شرق اصفهان و جنوب کویر لوت با طول جغرافیایی ۵۴ درجه و ۲۴ دقیقه و عرض جغرافیایی ۳۱ درجه و ۲۵ دقیقه در مرکز ایران قرار گرفته است. این شهر ۸۷ کیلومتر مربع است و ارتفاع متوسط آن از سطح دریا ۱۲۳۰ متر است. بر اساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن (سال ۱۳۹۵)، جمعیت این شهر بالغ بر ۱۵۸۳۶۸ خانوار و ۵۲۹۶۷۳ نفر بوده است. شهر یزد دارای ۱۶۵ پارک با مساحت ۱۸۶۳۶۲۹ متر مربع بوده که ۵۵ پارک آن با مساحت ۳۰۰۲۱ متر مربع زیر ۱۰۰۰ متر مربع و ۵۱ پارک آن نیز با مساحت ۱۳۰۹۲۲ متر مربع بین ۱۰۰۱ تا ۵۰۰۰ متر مربع است. در این بین پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد (پارک‌های غدیر، شهید، بزرگ شهر، دانشجو، هفت‌تیر، آزادگان، و باغ ملی) با دارا بودن ۷۰۸۰۰۰ متر مربع مساحت، معادل ۳۷/۹ درصد از مساحت کل پارک‌های شهر یزد، به دلیل امکانات و خدمات فراوان نسبت به سایر پارک‌ها، مهم‌ترین پارک‌های این شهر از نظر جذب جمعیت و بیشترین تعداد بازدیدکننده‌اند (سرای و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۲۵).

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی پارک‌های مورد مطالعه در شهر یزد

بحث و یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش در دو بخش ارائه شده است: در بخش اول پژوهش بر حسب مصاحبه نیمه‌ساختاریافته نماگرهای تأثیرگذار بر احساس ناامنی در پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد شناسایی و در بخش دوم پژوهش به بررسی میزان تأثیر این نماگرها و عامل‌بندی آن‌ها پرداخته شده است. بدین منظور، در بخش اول پژوهش از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته شهروندان استفاده شده و حد اشباع در داده‌ها در نظر گرفته شده است. تعداد افراد مصاحبه‌شونده در این بخش ۵۷ نفر است.

شناسایی نماگرهای اثرگذار بر احساس ناامنی و تحلیل توصیفی آن

همان‌گونه که اذعان شد، به‌منظور شناسایی نماگرهای مؤثر بر احساس ناامنی در پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شده است. نمونه‌گیری به‌منظور مصاحبه از طریق روش تصادفی ساده صورت گرفته و پس از مصاحبه با ۵۷ شهروند اشباع در داده حاصل شده است. زمان تقریبی هر مصاحبه ۲۰ دقیقه بوده و از یادداشت‌برداری به همراه ضبط صدا برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. اطلاعات بر اساس تکنیک تحلیل خط به خط در نرم‌افزار مکس کیودا پردازش و کدگذاری شده است. بر اساس تحلیل صورت‌گرفته در نرم‌افزار کیفی مکس کیودا، ۲۷ نماگر استخراج شد. در جدول ۳ درصد تکرار نماگرهای استخراج‌شده ارائه شده است. همچنین، در این جدول به ارائه یافته‌های توصیفی مرتبط با این نماگرها پرداخته شده است. بدین منظور، نماگرهای شناسایی‌شده در قالب پرسش‌نامه‌ای طراحی و پس از تأیید روایی توسط جامعه شهروندان تکمیل شده است. میانگین و انحراف معیار این نماگرها در جدول ۳ ارائه شده است.

نتایج توصیفی این ارزیابی نشان می‌دهد که جامعه شهروندان نبود نیروهای انتظامی و پارکبان در پارک را مهم‌ترین عامل بر احساس ناامنی در پارک‌ها دانسته و اذعان کرده‌اند در صورتی که پارکی، به‌خصوص پارک‌های بزرگ که پذیرای جمعیت زیادی می‌باشند، دارای پارکبان و کیوسک‌های نظامی نباشند، جرائم در سطح بالاتری صورت می‌گیرد و این امر از احساس امنیت شهروندان می‌کاهد. از سوی دیگر، شهروندان اذعان کرده‌اند که حضور پارکبان و نیروهای نظامی (کیوسک‌های نظامی و دفتر انتظامات در پارک) بدون دخالت در سطح پارک نیز خود عاملی بر احساس امنیت در سطح پارک‌هاست. زیرا وجود نیروی انتظامی در یک مکان به‌طور ناخودآگاه عاملی بر احساس امنیت است. به‌طور کلی، شهروندان عواملی را که مربوط به نیروهای انتظامی بوده است (عدم گشت‌های منظم و کافی پیاده‌پلیس در پارک با میانگین ۴/۰۹، عدم حضور به‌موقع پلیس در هنگام نیاز شهروندان حاضر در پارک با میانگین ۴/۰۸، عدم جمع‌آوری معتادان و مزاحمان نوامیس در سطح پارک توسط پلیس با میانگین ۴/۰۶) را در سطح بالایی ارزیابی و اذعان کرده‌اند که نبود آن‌ها باعث کاهش احساس امنیت می‌شود و وجود احساس امنیت انتظامی در یک مکان به‌پیرو خود امنیت جانی، مالی، و اخلاقی به دنبال دارد. در رتبه‌های بعدی شهروندان، وجود افراد بزه‌کار، معتاد، و بی‌خانمان در سطح پارک‌ها را با میانگین ۴/۰۲ عامل ناامنی دانسته و اذعان کرده‌اند، همان‌گونه که مشاهده نیروهای انتظامی در سطح پارک‌ها باعث ایجاد احساس ناخودآگاه امنیت در شهروندان می‌شود، وجود افراد معتاد و بی‌خانمان نیز در سطح پارک‌ها به‌صورت ناخودآگاه باعث ایجاد احساس ناامنی می‌شود. شهروندان علت این امر را این‌گونه ابراز کرده‌اند که از دیرباز تجربیات ثابت کرده است که وجود این افراد در هر مکانی باعث ایجاد آشوب، دزدی، و زیر پا گذاشتن شئون اخلاقی می‌شود و این امر به شهروندان تلقین شده است که با دیدن این افراد احساس ناامنی کنند. در رتبه بعدی شهروندان مصرف مواد مخدر، مشروبات الکلی، و قرص‌های روان‌گردان در سطح پارک‌ها را با میانگین ۴/۰۱ عامل ناامنی دانسته و ابراز کرده‌اند که مصرف این موارد باعث اختلالات ذهنی افراد، توهم‌زدن افراد، و ... شده و در بسیاری مواقع باعث بروز حوادث ناگوار، زدوخوردهای بزرگ، و تجاوز به حریم امن خانواده‌ها شده است. در رتبه‌های بعدی ایجاد احساس ناامنی، شهروندان تراکم زیاد پوشش‌های گیاهی و عدم آراستگی پوشش‌های گیاهی، پایین‌بودن سطح روشنایی در پارک با میانگین ۳/۹۸ و نزدیکی به جاده‌های فرعی و دررو را با میانگین ۳/۹۵ قرار داده‌اند. آن‌ها اذعان کرده‌اند که بالابودن تراکم پوشش‌های گیاهی در سطح پارک و عدم آراستگی پوشش‌های گیاهی باعث ایجاد نقاط کور در سطح پارک شده و این امر مکان جرم را برای بزه‌کاران فراهم می‌آورد. ایشان ابراز کرده‌اند مابین نقاط کور و مخفی پارک با جرم رابطه مستقیمی وجود دارد و افزایش نقاط کور در سطح پارک‌ها باعث افزایش جرم به‌خصوص برای معتادان و بی‌خانمانان می‌شود. ایشان همچنین

بیان کرده‌اند که کمبود سطح روشنایی در سطح پارک در شب‌ها، به‌خصوص در پیاده‌روهای فرعی پارک، نه تنها ناخودآگاه باعث ایجاد احساس ناامنی برای افراد می‌شود، بلکه تاریکی در سطح پارک‌ها یکی از بهترین فرصت‌ها برای سارقان است، زیرا در این صورت نه تنها چهره آن‌ها قابل شناسایی نیست، بلکه امکان فرار در تاریکی شب برای آنان و مخفی شدن در نقاط کور پارک نیز مهیاست. بر اساس مصاحبه‌های صورت گرفته، شهروندان اذعان کرده‌اند که نزدیکی پارک‌ها به مسیرهای دررو، به‌خصوص برای وسایل نقلیه موتوری، نیز یکی از عوامل احساس ناامنی محسوب می‌شود. زیرا وجود این مسیرهای دررو این حس را به بزهکاران می‌دهد که امکان فرار بعد از جرم برای آنان وجود داشته و می‌توان به سرعت از محل جرم متواری شد. جامعه شهروندان در رتبه‌های نهایی موارد ذیل را قرار داده‌اند: تبلیغات ناامنی از سوی رسانه‌ها و شبکه‌های ماهواره‌ای از پارک‌ها با میانگین ۳/۳۸؛ فقدان المان‌های اطلاعاتی در سطح پارک با میانگین ۳/۳۵؛ تجربیات قبلی فرد از بزه‌دیدگی خود و دیگران در پارک با میانگین ۳/۳۶؛ جانمایی صندلی‌ها و آبخوری‌ها در فضاهای کور و لابه‌لای پوشش گیاهی با میانگین ۳/۳۴ (جدول ۳).

جدول ۳. نماگرهای اثرگذار بر احساس ناامنی در پارک‌ها

نماگر	رتبه	میانگین	تفاوت معنی
وجود افراد مزاحم، بزهکار، معتاد، و بی‌خانمان در سطح پارک	۳۹	۸۵٫۹۶	۱٫۳۶
خرید و فروش مواد مخدر، مشروبات الکلی، و قرص‌های روان‌گردان در سطح پارک	۳۷	۶۴٫۹۱	۱٫۰۶
مصرف مواد مخدر، مشروبات الکلی، و قرص‌های روان‌گردان در سطح پارک	۳۰	۵۲٫۶۳	۰٫۸۳
پایین بودن مراجعه مردم به پارک و خلوت بودن پارک در برخی ساعات	۳۳	۵۷٫۸۹	۱٫۰۶
نبود نیروهای انتظامی و پارکبان در پارک	۲۸	۴۹٫۱۲	۰٫۸۳
تراکم زیاد پوشش‌های گیاهی و عدم آراستگی پوشش‌های گیاهی در پارک	۱۸	۳۱٫۵۸	۰٫۷۹
پایین بودن سطح روشنایی در پارک (عدم تطابق با استانداردها)	۲۵	۴۳٫۸۶	۰٫۸۴
کمبود امکانات لازم متناسب با وسعت پارک مانند آبخوری‌ها	۳۹	۶۸٫۴۲	۰٫۸۱
نزدیکی به جاده‌های فرعی و دررو	۱۸	۳۱٫۵۸	۱٫۴۴
عدم امکان دید کافی به پارک از اطراف	۱۹	۳۳٫۳۳	۰٫۷۹
عدم اطلاع‌رسانی پلیس نسبت به مسائل امنیتی پارک	۱۴	۲۴٫۵۶	۰٫۹۵
وجود مسیرهای مخفی و جدا افتاده در سطح پارک	۲۱	۳۶٫۸۴	۱٫۰۷
عدم گشت‌های منظم و کافی پیاده پلیس در پارک	۳۳	۵۷٫۸۹	۱٫۳۴
عدم حضور به موقع پلیس در هنگام نیاز شهروندان حاضر در پارک	۲۲	۳۸٫۶	۱٫۰۲
عدم جمع‌آوری معتادان و مزاحمان نوامیس در سطح پارک توسط پلیس	۲۴	۴۲٫۱۱	۱٫۳۹
عدم گشت‌های پلیس در زمینه امنیت اخلاقی در پارک‌ها	۲۹	۵۰٫۸۸	۰٫۸۴
عدم اجرای رزمایش‌های مقطعی برای پاک‌سازی پارک‌ها از بزهکاران	۱۱	۱۹٫۳۰	۱٫۵۹
فشرده‌گی جمعیت و به تبع آن برخورد فیزیکی و آسیب‌پذیری در پارک	۱۳	۲۲٫۸۱	۱٫۰۶
فقدان المان‌های اطلاعاتی در سطح پارک	۳۷	۶۴٫۹۱	۱٫۱۶
آلودگی فیزیکی و بصری پارک و القای حس خلوتی پارک (دیوارنوشته‌ها)	۴۱	۷۱٫۹۳	۱٫۰۷
تجربیات قبلی فرد از بزه‌دیدگی خود و دیگران در پارک	۲۴	۴۲٫۱۱	۱٫۱۶
تبلیغات ناامنی از سوی رسانه‌ها و شبکه‌های ماهواره‌ای از پارک‌ها	۲۰	۳۵٫۰۹	۱٫۱۶
جانمایی صندلی‌ها و آبخوری‌ها در فضاهای کور و لابه‌لای پوشش گیاهی پارک (جانمایی نامناسب)	۴۲	۷۳٫۶۸	۱٫۱۶
مکان‌یابی نامناسب فضای بازی کودکان در پارک با توجه به مسائل ایمنی و امنیتی	۴۱	۷۱٫۹۳	۰٫۸۴
روابط آزادانه دخترها و پسرها در سطح پارک و روابط غیرعرف آن‌ها	۳۸	۶۶٫۶۷	۰٫۸۰
تردد دختران و زنان فراری و بی‌حجاب در پارک	۱۹	۳۳٫۳۳	۱٫۳۲
آشوب، درگیری، و زد و خورد در پارک	۲۷	۴۷٫۳۷	۰٫۷۹

تحلیل عاملی نماگرهای شناسایی شده

به منظور شناسایی عامل‌های اثرگذار بر احساس ناامنی و میزان اثر هر عامل یا به عبارتی تقلیل ۲۷ نماگر شناسایی شده در چند عامل همراه با میزان تأثیرگذاری از تحلیل عاملی اکتشافی با چرخش واریماکس استفاده شده است. در این راستا پس از استخراج نماگرها در مرحله قبل، نماگرها در قالب پرسش‌نامه‌ای طراحی و توسط جامعه آماری کمی پژوهش (۳۸۴ شهروند) ارزیابی شده است. همچنین، به منظور تشخیص مناسب بودن داده‌های مربوط به مجموعه متغیرهای مورد تحلیل در خصوص تأثیرات نماگرها بر احساس ناامنی در پارک‌ها، از آزمون بارتلت و شاخص KMO بهره گرفته شده است. معنی‌داری آزمون بارتلت در سطح اطمینان ۹۹ درصد و مقدار مناسب KMO حاکی از همبستگی و مناسبیت متغیرهای مورد نظر برای انجام‌دادن تحلیل عاملی است.

جدول ۴. آزمون بارتلت در سطح معناداری

مجموعه مورد تحلیل	مقدار KMO	مقدار بارتلت	سطح معنی‌داری
نماگرهای مؤثر بر ناامنی	۰,۷۹۸	۱۹,۲۷۹,۸۳۶	۰,۰۰۰

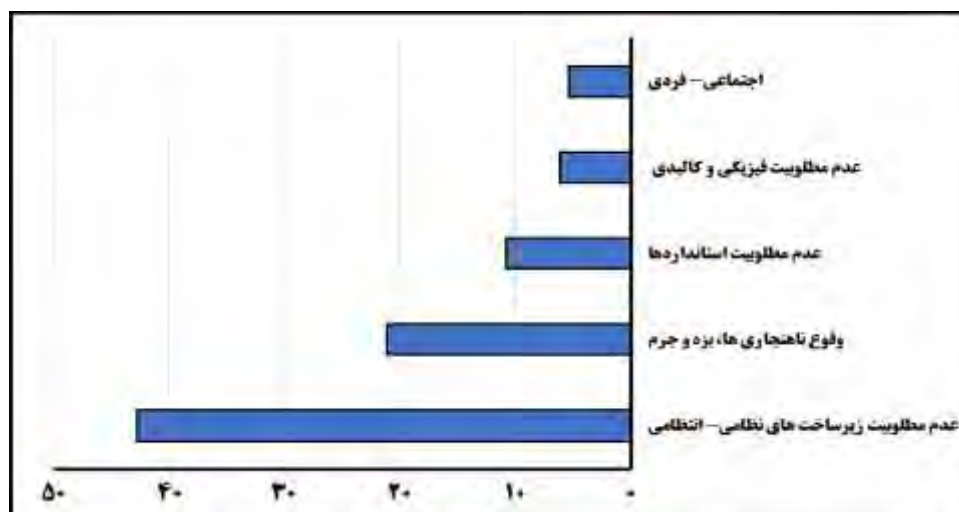
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

در ادامه مبحث نماگرهای شناسایی شده، عامل‌بندی انجام شد: بدین صورت که متغیرهای بارگذاری شده در هر شاخص که بالای ۰/۵ هستند یک عامل را تشکیل می‌دهند و متغیرهایی که امکان تجمع با این‌ها را ندارند شاخص دیگری را تشکیل می‌دهند. نتیجه حاصل از تقلیل ۲۷ نماگر پنج عامل بوده است که به تفکیک با درصد واریانس اثرگذار در جدول ۵ آورده شده است. بر اساس نتایج، پنج عامل شناسایی شده ۸۶,۲۰۱ درصد از واریانس کل عوامل اثرگذار بر احساس ناامنی در پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد را تشکیل می‌دهد. این امر اولاً نشان از جامعیت نماگرهای شناسایی شده توسط جامعه مصاحبه‌شونده و در ثانی نشان از تأکید جامعه آماری بر نماگرهای شناسایی شده به عنوان عوامل احساس ناامنی در پارک‌های مورد مطالعه را دارد. زیرا بر اساس تحلیل صورت گرفته، فقط ۱۳,۷۹۹ درصد از واریانس کل محاسبه نشده و حاصل از سایر عواملی بوده است که جامعه آماری مصاحبه‌شونده آن را شناسایی نکرده است. بر حسب نتایج، عامل عدم مطلوبیت زیرساخت‌های نظامی - انتظامی با مقدار ویژه ۱۰,۱۷۹ و درصد واریانس ۴۲,۶۹۹ به عنوان مهم‌ترین عامل مؤثر بر احساس ناامنی و عامل اجتماعی - فردی با مقدار ویژه ۱,۴۴۹ و درصد واریانس ۵,۳۶۷ به عنوان کم‌اهمیت‌ترین عامل شناسایی شده است. عامل وقوع ناهنجاری‌ها، بزه، و جرم با مقدار ویژه ۴,۳۵۳ و درصد واریانس ۲۱,۱۲۳ در رتبه دوم اثرگذاری بر احساس ناامنی در پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد بر اساس نظر جامعه میزبان و پس از آن به ترتیب عوامل عدم مطلوبیت استانداردها با مقدار ویژه ۲,۹۲۳ و درصد واریانس ۱۰,۸۲۶ و عدم مطلوبیت فیزیکی - کالبدی با مقدار ویژه ۱,۶۷ و درصد واریانس ۶,۱۸۶ قرار داشته است.

جدول ۵. عامل‌های اثرگذار بر احساس ناامنی در پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	واریانس جمعی
عدم مطلوبیت زیرساخت‌های نظامی - انتظامی	۱۰,۱۷۹	۴۲,۶۹۹	۴۷,۶۹۹
وقوع ناهنجاری‌ها، بزه، و جرم	۴,۳۵۳	۲۱,۱۲۳	۵۳,۸۲۱
عدم مطلوبیت استانداردها	۲,۹۲۳	۱۰,۸۲۶	۶۴,۶۴۷
عدم مطلوبیت فیزیکی و کالبدی	۱,۶۷	۶,۱۸۶	۷۰,۸۳۴
اجتماعی - فردی	۱,۴۴۹	۵,۳۶۷	۸۶,۲۰۱

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

شکل ۲. ترتیب اثرگذاری عامل‌ها بر احساس ناامنی در پارک‌های مورد مطالعه

تحلیل اثرگذاری عامل‌ها

در این بخش عامل‌ها همراه با نماگرها و بارهای عاملی مرتبط با هر یک از آن‌ها ارائه و تبیین می‌شود:

عدم مطلوبیت زیرساخت‌های نظامی- انتظامی

مقدار ویژه این عامل ۱۰/۱۷۹ است که به‌تنهایی قادر است ۴۶/۶۹۹ درصد واریانس از عوامل مؤثر بر احساس ناامنی در پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد را محاسبه و توضیح دهد. در این عامل هفت نماگر بارگذاری شده است که از میان این نماگرها نبود همیشگی نیروهای انتظامی، پارکبان، و انتظامات در پارک با بار عاملی ۰/۹۶۶ بیشترین تأثیر را بر احساس ناامنی شهروندان داشته است. جامعه آماری اشاره کرده‌اند وجود همیشگی پارکبان، نیروهای انتظامی، و انتظامات به‌صورت ناخودآگاه به احساس امنیت در شهروندان منجر می‌شود. زیرا افراد فوق از نظر شهروندان منجی برقراری نظم و کاهش بزه در سطح پارک‌ها می‌باشند. عدم حضور به‌موقع پلیس در هنگام نیاز شهروندان حاضر در پارک با بار عاملی ۰/۹۰۷ در رتبه دوم اثرگذاری از نماگرهای این عامل قرار داشته که نشان از ضعف خدمات‌رسانی نیروهای انتظامی به پارک‌های مورد مطالعه دارد که عدم حضور همیشگی نیروهای انتظامی در پارک‌ها در قالب جایگاه‌های انتظامی (کیوسک‌های انتظامی)، فاصله زیاد مقرهای انتظامی با پارک‌های ناحیه‌ای، و بار ترافیکی بالای مسیرهای منتهی به پارک‌های ناحیه‌ای می‌تواند از عوامل مؤثر بر این نماگر باشد (جدول ۶).

جدول ۶. متغیرهای بارگذاری شده در عامل عدم مطلوبیت زیرساخت‌های نظامی- انتظامی

بار عاملی	نماگر
۰/۹۶۶	نبود نیروهای انتظامی و پارکبان در پارک
۰/۸۷۲	عدم اطلاع‌رسانی پلیس نسبت به مسائل امنیتی پارک
۰/۸۵۷	عدم گشت‌های منظم و کافی پیاده پلیس در پارک
۰/۹۰۷	عدم حضور به‌موقع پلیس در هنگام نیاز شهروندان حاضر در پارک
۰/۸۳۵	عدم جمع‌آوری معتادان و مزاحمان نوامیس در سطح پارک توسط پلیس
۰/۸۳۴	عدم گشت‌های پلیس امنیت اخلاقی در پارک‌ها
۰/۵۹۶	عدم اجرای رزمایش‌های مقطعی برای پاک‌سازی پارک‌ها از بزهکاران

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

وقوع ناهنجاری‌ها، بزه، و جرم

در این عامل پنج نماگر بارگذاری شده و مقدار ویژه آن ۴/۳۵۳ و درصد واریانس آن برابر با ۲۱/۱۳۳ است. این عامل بعد از عامل عدم مطلوبیت زیرساخت‌های نظامی - انتظامی قرار گرفته و به نوعی تحت تأثیر این عامل است. زیرا تجربه ثابت کرده است مطلوبیت انتظامی در یک مکان به کاهش سطح بزه و جرم، که از عوامل مؤثر بر ناامنی است، منجر می‌شود. از نماگرهای بارگذاری شده در این عامل، وجود افراد مزاحم، بزهکار، معتاد، و بی‌خانمان در سطح پارک با بار عاملی ۰/۸۳۵ مؤثرترین نماگر بر احساس ناامنی شناسایی شده است. روابط آزاد دخترها و پسرها در سطح پارک و روابط غیرعرف آن‌ها با بار عاملی ۰/۸۳۴ در رتبه دوم اثرگذاری و پس از آن آشوب، درگیری، و زد و خورد در پارک‌ها با بار عاملی ۰/۷۴ قرار داشته است (جدول ۷).

جدول ۷. متغیرهای بارگذاری شده در عامل وقوع ناهنجاری‌ها، بزه، و جرم

بار عاملی	نماگر
۰/۸۳۵	وجود افراد مزاحم، بزهکار، معتاد، و بی‌خانمان در سطح پارک
۰/۶۸۳	خرید و فروش مواد مخدر، مشروبات الکلی، و قرص‌های روان‌گردان در سطح پارک
۰/۷۴۲	مصرف مواد مخدر، مشروبات الکلی، و قرص‌های روان‌گردان در سطح پارک
۰/۸۳۴	روابط آزاد دخترها و پسرها در سطح پارک و روابط غیرعرف آن‌ها
۰/۵۵۷	تردد دختران و زنان فراری و بی‌حجاب در پارک
۰/۷۴۰	آشوب، درگیری، و زد و خورد در پارک

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

عدم مطلوبیت استانداردها

این عامل اشاره به عدم رعایت استانداردها در سطح پارک‌ها از نظر مکان‌یابی خدمات و مبلمان پارک، نورپردازی، و آلمان‌های اطلاع‌رسانی دارد. مقدار ویژه آن برابر با ۲/۹۳۳ است که ۱۰/۸۲۶ درصد از عوامل مؤثر بر احساس ناامنی در پارک‌های ناحیه‌ای را از جانب شهروندان محاسبه و توضیح می‌دهد. در این عامل چهار نماگر بارگذاری شده است که جانمایی صندلی‌ها و آبخوری‌ها در فضاهای کور و لابه‌لای پوشش گیاهی پارک با بار عاملی ۰/۷۴۳ به‌عنوان مؤثرترین نماگر این عامل شناسایی شده است. تجربه ثابت کرده است استانداردها و رعایت آن از دیرباز از عوامل مورد تأکید در ایمنی و امنیت بوده است. عدم رعایت استانداردها در چیدمان مبلمان، تجهیزات، و نورپردازی به ایجاد نقاط کور، عدم روشنایی یکدست پارک، و فراهم‌آوری زمینه بزه و جرم در سطح پارک منجر می‌شود (جدول ۸).

جدول ۸. متغیرهای بارگذاری شده در عامل عدم مطلوبیت استانداردها

بار عاملی	نماگر
۰/۶۹۸	پایین بودن سطح روشنایی در پارک (عدم تطابق با استانداردها)
۰/۵۷۹	کمبود امکانات لازم متناسب با وسعت پارک مانند آبخوری‌ها
۰/۷۴۳	جانمایی صندلی‌ها و آبخوری‌ها در فضاهای کور و لابه‌لای پوشش گیاهی پارک (جانمایی نامناسب)
۰/۷۴۱	مکان‌یابی نامناسب فضای بازی کودکان در پارک با توجه به مسائل ایمنی و امنیتی

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

عامل فیزیکی - کالبدی

این عامل اشاره به آلودگی‌های فیزیکی و کالبدی پارک، موقعیت نامناسب قرارگیری پارک، منتهی شدن پارک به راه‌های دررو، و درهم‌ریختگی پوشش سبز پارک‌ها دارد. مقدار ویژه این عامل برابر با ۱/۶۷ است که ۶/۱۸۶ درصد از احساس ناامنی را در پارک‌ها محاسبه و توضیح می‌دهد. شش نماگر در این عامل بارگذاری شده است که مهم‌ترین نماگر شناسایی شده با بار عاملی ۰/۸۱۵ عبارت از آلودگی فیزیکی و بصری پارک و القای حس خلوتی پارک (دیوارنوشته‌ها) و پس از آن با بار عاملی ۰/۸۴۳ عبارت از تراکم زیاد پوشش‌های گیاهی و عدم آراستگی پوشش‌های گیاهی در پارک بوده است (جدول ۹).

جدول ۹. متغیرهای بارگذاری شده در عامل فیزیکی - کالبدی

بار عاملی	نماگر
۰/۸۴۳	تراکم زیاد پوشش‌های گیاهی و عدم آراستگی پوشش‌های گیاهی در پارک
۰/۵۷۱	نزدیکی به جاده‌های فرعی و دررو
۰/۶۴۳	عدم امکان دید کافی به پارک از اطراف
۰/۵۱۲	وجود مسیرهای مخفی و جداافتاده در سطح پارک
۰/۷۱۲	فقدان المان‌های اطلاعاتی در سطح پارک
۰/۸۱۵	آلودگی فیزیکی و بصری پارک و القای حس خلوتی پارک (دیوارنوشته‌ها)

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

عامل فردی - اجتماعی

در این عامل چهار نماگر بارگذاری شده و اشاره دارد به ویژگی‌های فردی جامعه آماری همچون سابقه بزه‌دیدگی و اجتماعی همچون تبلیغات ناامنی پارک‌ها، عدم حضور در ساعات معین در پارک به خاطر خلوت بودن و تلقین این موضوع تأیید شده بر اساس تجارب که در ساعات خلوت احتمال بزه‌دیدگی افزایش می‌یابد. مهم‌ترین نماگر بارگذاری شده در این عامل با بار عاملی ۰/۸۰۳ عبارت از تجربیات قبلی فرد از بزه‌دیدگی خود و دیگران در پارک‌هاست. بر اساس علم روان‌شناسی، آثار بزه‌دیدگی در افراد تا فاصله زمانی زیادی با فرد بزه‌دیده می‌ماند و ناخودآگاه به ایجاد ترس، رعب و وحشت، و در کوچک‌ترین مسائل به احساس ناامنی منجر می‌گردد. پس از این نماگر، پایین بودن مراجعه مردم به پارک و خلوت بودن پارک در برخی ساعات با بار عاملی ۰/۷۹۱ قرار دارد. از ساعات خلوت پارک می‌توان به ساعات آغازین صبح اشاره کرد که با راهکارهایی همچون برگزاری ورزش‌های صبحگاهی به صورت دسته‌جمعی در پارک‌های بزرگ شهری می‌توان این نماگر را به حداقل رساند (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. متغیرهای بارگذاری شده در عامل فردی - اجتماعی

بار عاملی	نماگر
۰/۷۹۱	پایین بودن مراجعه مردم به پارک و خلوت بودن پارک در برخی ساعات
۰/۵۰۲	فشاردهی جمعیت و به تبع آن برخورد فیزیکی و آسیب‌پذیری در پارک
۰/۸۰۳	تجربیات قبلی فرد از بزه‌دیدگی خود و دیگران در پارک
۰/۶۱۱	تبلیغات ناامنی از سوی رسانه‌ها و شبکه‌های ماهواره‌ای از پارک‌ها

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۷

نتیجه‌گیری

تجارب نشان می‌دهد که در انتخاب پارک‌ها به‌عنوان منبع گذران اوقات فراغت عوامل متعددی همچون کمیت و کیفیت خدمات، ظاهر پارک، و دور و نزدیکی به محل سکونت تأثیرگذار است. در این میان، یکی از مهم‌ترین عواملی که امروزه بر تصمیم به گذران اوقات فراغت شهروندان در پارک‌ها تأثیرگذار است امنیت پارک‌ها و به تبع آن احساس امنیت شهروندان در پارک‌هاست. از این رو، مطالعه امنیت و عوامل مؤثر بر احساس ناامنی در مکان‌های عمومی و به‌خصوص پارک‌ها یکی از ضروریات محسوب می‌شود؛ امری که دست‌مایه پژوهش حاضر در هفت پارک ناحیه‌ای شهر یزد شد. در این راستا، در این پژوهش به شناسایی و استخراج عوامل مؤثر بر ناامنی در پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد بر اساس نظر جامعه میزبان پرداخته شد تا بر اساس آن راهکارهای کاربردی در جهت کم‌رنگ‌نمودن این عوامل و بهبود کیفی احساس امنیت در این پارک‌ها ارائه شود. تفاوت پژوهش حاضر با سایر پژوهش‌های صورت‌گرفته در این زمینه نیز در ارتباط با همین موضوع بوده است. در بیشتر پژوهش‌های صورت‌گرفته به بررسی رابطه امنیت و گذران اوقات فراغت یا بررسی میزان امنیت فضاهای عمومی و سبز و به‌صورت محدود به شناسایی عوامل ناامنی پرداخته شده است؛ این در حالی است که پژوهش حاضر با هدف کلی شناسایی عوامل ایجاد ناامنی در پارک‌های شهری و ارائه راهکار در راستای بهبود امنیت در این پارک‌ها صورت گرفته است. این پژوهش از نظر یافته‌های اختفای مکان با پوشش گیاهی، تنهابودن، و نشانه‌های بی‌نظمی فیزیکی با پژوهش اسرین ران و ون دن بوش (۲۰۱۴-۲۰۱۵)، از نظر تأثیر پوشش گیاهی بر امنیت با پژوهش هشیم (۲۰۱۶)، و از نظر خشونت‌های اجتماعی با پژوهش نظم‌فر و همکاران (۱۳۹۷) همخوانی دارد. نتایج کلی پژوهش حاضر نشان می‌دهد که از نظر جامعه میزبان در پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد ۲۷ نماگر در قالب پنج عامل عدم مطلوبیت زیرساخت‌های نظامی-انتظامی، وقوع ناهنجاری‌ها، بزه و جرم، عدم رعایت استانداردها، عامل فیزیکی-کالبدی، و عامل محدودکننده فردی-اجتماعی در احساس ناامنی شهروندان مؤثر بوده است. بر حسب نتایج، عامل عدم مطلوبیت زیرساخت‌های انتظامی در پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد با درصد واریانس ۴۲/۶۹۹ مهم‌ترین عامل مؤثر بر احساس ناامنی از نظر جامعه میزبان بوده است. این عامل به‌تنهایی ۴۲ درصد از نماگرهای مؤثر بر احساس ناامنی شهروندان را توضیح می‌دهد که نشان از اهمیت این عامل و تأکید جامعه آماری بر آن دارد. در رتبه دوم اثرگذاری عامل وقوع ناهنجاری، بزه، و جرم با درصد واریانس ۲۱/۱۳۳ قرار گرفته است که به نوعی بر حسب تجارب و مصاحبه‌های صورت‌گرفته معلول عامل اول است. به‌طور کلی، بر حسب نتایج پژوهش مطلوبیت زیرساخت‌های انتظامی و رفع وقوع ناهنجاری‌ها در سطح پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد تقریباً ۶۴ درصد از راهکارهای مؤثر بر احساس امنیت در پارک‌ها را از نظر شهروندان تشکیل می‌دهند که در ادامه بر حسب نتایج با توجه به پُررنگ‌بودن این دو عامل به ارائه راهکارهایی کاربردی در جهت رفع عوامل احساس ناامنی از نظر جامعه میزبان پرداخته می‌شود:

برنامه‌ریزی در جهت استفاده از تأثیر بسزای کیوسک‌های انتظامی در سطح پارک‌های ناحیه‌ای از طریق جانمایی این کیوسک‌ها در همه پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد با توجه به جمعیت‌پذیربودن این نوع پارک‌ها و قرارگیری این پارک‌ها در مسیرهای پُرتردد شهری. بر حسب مشاهده صورت‌گرفته در سال تحقیق، فقط یکی از پارک‌های مورد مطالعه دارای کیوسک نظامی بوده است؛

برنامه‌ریزی از سوی مراکز انتظامی به‌منظور اجرای رزمایش‌های مقطعی به‌منظور جمع‌آوری افراد بزهکار در سطح پارک‌های ناحیه‌ای به‌خصوص در ساعات خلوت پارک‌ها و استفاده از تأثیر تبلیغاتی رزمایش‌های مقطعی بر کاهش جرم و احساس امنیت شهروندان؛

برنامه‌ریزی به‌منظور برگزاری جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها در سطح پارک‌های ناحیه‌ای با توجه به وسعت پارک‌های ناحیه‌ای و جمعیت‌پذیر بودن این پارک‌ها و استفاده از مزایای امنیتی جشنواره‌ها و نمایشگاه‌ها؛

برگزاری ورزش‌های صبحگاهی دسته‌جمعی در پارک‌های ناحیه‌ای از سوی انجمن‌های بومی مردمی و همچنین برنامه‌ریزی به‌منظور برگزاری ورزش‌های صبحگاهی همگانی در پارک‌های ناحیه‌ای از سوی سازمان‌های ذی‌ربط؛

برنامه‌ریزی در جهت استفاده از سیستم‌های مدار بسته در ورودی و خروجی‌های پارک‌ها و همچنین ورودی و خروجی مکان بازی کودکان به‌منظور کنترل ورودی‌ها و خروجی‌ها و استفاده از این سیستم به‌منظور شناسایی افراد در هنگام اتفاق افتادن جرائم در پارک‌ها؛

برنامه‌ریزی در جهت ایجاد کاربری‌های سازگار با پارک‌ها در فضاهای دورافتاده همچون دکه‌های روزنامه‌فروشی و تنقلات‌فروشی با توجه به اینکه پارک‌های ناحیه‌ای جمعیت‌پذیر بوده و این نوع کاربری‌ها، علاوه بر کسب سود، می‌تواند با پُر کردن مکان‌های دورافتاده پارک باعث ایجاد امنیت در این نقاط شود؛

برنامه‌ریزی در جهت ایجاد المان‌های هشداردهنده و منشورهای اخلاقی در فضای پارک به‌منظور بازداشتن افراد از برخی جرائم اخلاقی، همانند کشیدن قلیان و بدحجابی؛

برنامه‌ریزی از سوی مراجع نظامی و سازمان‌های ذی‌ربط امور پارک‌ها برای ایجاد موانع در مسیرهای دررو حواشی پارک‌ها و همچنین نظارت بیشتر بر این نوع مسیرها با توجه به اینکه حذف این‌گونه مسیرها و کوچه‌ها امکان‌پذیر نبوده و فقط از طریق ایجاد موانع و نظارت بیشتر می‌توان زمینه کاهش جرائم را فراهم کرد؛

برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری از سوی سازمان‌های ذی‌ربط امور پارک‌ها (شهرداری‌ها و سازمان پارک‌ها) به‌منظور حذف دیوارنوشته‌ها در فضای پارک‌های ناحیه‌ای؛

برنامه‌ریزی در جهت استفاده از سیستم روشنایی ایمن و مطابق با استانداردها به‌خصوص در پیاده‌روهای فرعی و نقاط کور پارک از سوی سازمان‌های ذی‌ربط امور پارک‌ها؛

برنامه‌ریزی در جهت آراستگی پوشش گیاهی پارک‌های ناحیه‌ای به‌خصوص پارک غدیر؛

برنامه‌ریزی در جهت مکان‌یابی صحیح سرویس‌های بهداشتی در پارک‌های ناحیه‌ای حتی‌المقدور در مکان‌هایی که نظارت بیشتری صورت می‌گیرد. زیرا طی مشاهدات و مصاحبه‌های انجام‌گرفته، مشخص شد در برخی از پارک‌های ناحیه‌ای همچون پارک غدیر این نوع خدمات در مکان‌های کور پارک قرار گرفته که کمترین نظارت بر آن‌ها صورت می‌گیرد؛

برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری از سوی سازمان‌های ذی‌ربط امور پارک‌ها به‌منظور ایجاد مبلمان و خدمات متناسب با جمعیت و وسعت پارک‌های ناحیه‌ای و جانمایی صحیح این نوع خدمات به‌منظور رعایت اصل روئیت‌پذیری و همچنین کاهش فاصله فضای نشیمن نسبت به برخی از خدمات مورد نیاز همچون آبخوری‌ها؛

آگاه‌سازی سازمان‌های ذی‌ربط امور پارک‌ها از نظر زیربوم‌های امنیتی به‌منظور کاربست این دانسته‌ها در بازسازی پارک‌های ناحیه‌ای همچون کاشت درختان با فواصل منظم و آراسته که مانع دید نشود در پارک‌های ناحیه‌ای یا جانمایی صحیح مبلمان پارک‌ها و مکان‌یابی صحیح خدمات پُر کاربرد پارک‌های ناحیه‌ای همچون آبخوری‌ها.

منابع

۱. آقایی، پرویز؛ پوراحمد، احمد و رئیسی، حسین، ۱۳۹۳، سنجش و تدوین راهبرد امنیت اجتماعی پایدار در منطقه یک شهرداری تهران، فصل‌نامه جغرافیای انتظامی، س ۲، ش ۵، صص ۴۰-۷۰.
۲. بردی، رحیم و بلوری، زهره، ۱۳۹۶، مؤلفه‌های تأثیرگذار در ارتقای امنیت فضاهای عمومی (مورد مطالعه: پارک‌های شهر امل)، آمایش محیط، دوره ۱۰، ش ۳۹، صص ۱۳۱-۱۵۵.
۳. پیوسته‌گر، یعقوب؛ حیدری، علی‌اکبر و کیایی، مریم، ۱۳۹۶، تحلیل پارک‌های شهری از منظر جرم‌شناسی با استفاده از تکنیک چیدمان فضا؛ مطالعه موردی: پارک لاله تهران، مطالعات شهری، س ۶، ش ۲۲، صص ۱۷-۲۸.
۴. حاتمی‌نژاد، حسین؛ آروین، محمود؛ محمدی، احد و بذرافکن، شهرام، ۱۳۹۶، تحلیلی بر توزیع فضایی جرائم در پارک‌های شهری (مطالعه موردی: پارک‌های شهر تهران)، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، س ۶، ش ۱۷، صص ۸۹-۱۰۴.
۵. حامی، احمد؛ فهام، الهام و مهدوی، محمد، ۱۳۹۷، بررسی احساس امنیت بانوان در پارک بانوان شهر سهند تبریز با تأکید بر ارزش‌های فرهنگ اسلامی، مجله زنان در فرهنگ و هنر، دوره ۱۰، ش ۳، صص ۳۹۹-۴۱۳.
۶. حسینی، فرزانه، ۱۳۸۷، بررسی و ارائه شاخص‌های کالبدی-کارکردی مؤثر بر ارتقای امنیت فضاهای عمومی شهری، نمونه موردی: پارک دانشجو، پایان‌نامه کارشناسی ارشد شهرسازی، تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
۷. حمیدی‌فر، علیرضا و عباسی، قدرت‌الله، ۱۳۹۵، بررسی رابطه ترس از جرم و افکار پرانویایی با احساس امنیت عمومی، مطالعات امنیت اجتماعی، س ۴، ش ۴۸، صص ۱۹۹-۲۱۹.
۸. دربان آستانه، علیرضا، ۱۳۹۳، ارزیابی و تحلیل احساس امنیت روستاییان نواحی مرزی در استان ایلام، فصل‌نامه برنامه‌ریزی فضایی، س ۴، ش ۴، صص ۱۲۹-۱۵۶.
۹. رحمت، محمدرضا، ۱۳۸۸، پیشگیری از جرم از طریق معماری و شهرسازی، راهکارهای نوین پیشگیری از جرم، تهران: میزان.
۱۰. رضایی، حجت؛ فاطمی، مهران و طالبی، محمصدق، ۱۳۹۸، ارزیابی رابطه امنیت و اوقات فراغت در فضاهای سبز شهری (نمونه موردی: پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد)، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره ۲۳، ش ۴، صص ۸۷-۱۲۱.
۱۱. رهنمایی، محمدتقی، ۱۳۸۵، بررسی ناپایداری‌های امنیتی کلان‌شهر تهران بر اساس شاخص‌های توسعه پایدار شهری، مجله پژوهش‌های جغرافیایی، ش ۵۷.
۱۲. زیاری، کرامت‌الله؛ مهدی‌نژاد، حافظ و پرهیز، فریاد، ۱۳۸۸، مبانی و تکنیک‌های برنامه‌ریزی شهری، چاپهار: انتشارات دانشگاه بین‌المللی چاپهار.
۱۳. زیاری، کرامت‌الله؛ مهدی، علی و مهدیان بهنمیری، معصومه، ۱۳۹۲، تحلیلی بر امنیت فضاهای عمومی شهر در پارک‌های مناطق چهارگانه شهرداری قم، مجله آمایش جغرافیایی فضا، س ۳، ش ۷، صص ۲۵-۵۰.
۱۴. سرایی، محمد حسین؛ رضایی، محمدرضا و حسینی، سید مصطفی، ۱۳۹۲، ارزیابی وضعیت ایمنی در پارک‌های شهری (مطالعه موردی: پارک‌های ناحیه‌ای شهر یزد، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ش ۱۸، صص ۱۲۳-۱۳۸).
۱۵. سلطانی، لیلا؛ بیک‌محمدی، حسن و حیدری، سمیه، ۱۳۹۵، تحلیل فضایی احساس امنیت در محلات مختلف شهری (مورد مطالعه: شهر قدس)، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، س ۵، ش ۳، صص ۸۷-۱۰۴.
۱۶. شربتی، اکبر، ۱۳۹۵، ارزیابی احساس امنیت مسافران در فضاهای عمومی شهری (مورد مطالعه: پارک‌های جنگلی نهارخوران و الگندره شهر گرگان)، پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، س ۹، ش ۲، صص ۱-۲۲.
۱۷. ضرغامی، اسماعیل؛ قنبران، عبدالحمید؛ سعادت، پوریا و ضامنی، مرتضی، ۱۳۹۷، نقش خوانایی کالبدی بر امنیت بوستان‌های شهری (مطالعه موردی: بوستان مردم همدان)، شهرهای ایرانی-اسلامی، س ۸، ش ۳۲، صص ۱۷-۳۱.
۱۸. علیخواه، فردین و نجیبی ربیعی، مریم، ۱۳۸۵، زنان و ترس از جرم در فضاهای شهری، فصل‌نامه رفاه اجتماعی، ش ۲۲، صص ۱۰۹-۱۳۲.
۱۹. عزیزاده، کنایون و عنبر، سید حسین، ۱۳۹۶، نقش فضاهای بی‌دفاع شهری در وقوع جرم با تأکید بر پارک‌های منطقه ۹ مشهد، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، س ۸، ش ۲۹، صص ۱۴۱-۱۶۰.
۲۰. عزیزاده، هوشمند؛ عبدی، محمد و رحیمی، آرمان، ۱۳۹۲، راهبردهای ارتقای عملکردی فضاهای گذران اوقات فراغت در مجموعه تفریحی دیدگاه سنج، فصل‌نامه مطالعات شهری، ش ۴، صص ۱-۱۴.

۲۱. عنابستانی، علی‌اکبر و حسینی، معصومه، ۱۳۹۷، بررسی تطبیقی سطح امنیت در پارک‌های شهری از منظر عدالت فضایی (مطالعه موردی: پارک‌های شهری مشهد)، *مجله پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری*، دوره ۶ ش ۲، صص ۳۰۷-۳۳۰.
۲۲. قربانی، رسول، ۱۳۸۷، ارزیابی کمبود پارک در مناطق شهری تبریز با استفاده از روش سرانه و بافرینگ، *فصل‌نامه صفا*، ش ۴۷، صص ۱۰۹-۱۲۳.
۲۳. کاملی، محسن؛ نهبوندی، نیلوفر و حسینی، سیدباقر، ۱۳۹۵، بررسی عوامل محیطی مؤثر در افزایش سطح امنیت پارک‌ها (مطالعه موردی: پارک‌های شهر قزوین)، *فصل‌نامه مطالعات پیشگیری از جرم*، س ۱۱، ش ۴۱، صص ۴۱-۷۲.
۲۴. کریمی، علیرضا و دانش مهر، حسین، ۱۳۹۸، ادراک امنیت در فضاهای عمومی شهری مطالعه موردی: پهنه‌های پارک سرخه حصار شهر تهران، *مطالعات شهری*، دوره ۸، ش ۳۱، صص ۹۷-۱۰۸.
۲۵. نظم‌فر، حسن؛ علوی، سعیده و عشقی چهاربرج، علی، ۱۳۹۷، ارزیابی امنیت در فضاهای عمومی شهری (نمونه موردی: پارک‌های شهر تهران)، *برنامه‌ریزی و آمایش فضا*، دوره ۲۲، ش ۲، صص ۱۳۳-۱۶۵.
۲۶. نوروزی، فیض‌اله و فولادی، سپهر، ۱۳۸۸، بررسی احساس امنیت اجتماعی زنان ۱۵-۵۹ساله شهر تهران و عوامل مؤثر بر آن، *مجله راهبرد*، ش ۵۴، صص ۱۲۹-۱۵۹.
27. Dick, R., 2008, Royal Astronomical Society of Canada Guidelines for Outdoor Lighting in Urban Star Parks (RASC-USP-GOL).
28. Gobster, P., 2002, Managing Urban Parks for a Racially and Ethnically Diverse Clientele, USDA Forest Service North Central Research Station Chicago, Illinois, *USA Leisure Sciences*, 24: 143-159.
29. Hashim, N., Hashim. M., Thani, Sh. Kh., Syed. O. J., Mas, A., and Yatim, N. M., 2016, A Perceptual Study on the Influence of Vegetation Design towards Women's Safety in Public Park, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 234: 280-288.
30. Hiborn, J., 2009, Dealing with Crime and Disorder in Urban Parks, U.S. Department of Justice Office of Community Oriented Policing Services, *Center for problem-oriented policing*, No. 9.
31. Hinkle, C. J., 2009, *Making Sense of Broken Windows: the Relationship Between Perception of Disorder, Fear of Crime, Collective Efficacy and Perception of Crime*, PhD Dissertations, University of Maryland.
32. Jackobs, J., 1981, *The Death and life of Great American Cities*, New York, NK: vintage book.
33. Karakus, Onder; McGarrell Edmund and Basibuyuk Oguzhan, 2010, Fear of crime among citizens of Turkey, *Journal of Criminal Justice*, 38: 174-184.
34. Kubrin, Kubrian and Weitzer Ronald, 2003, New Direction in Social Disorganization Theory, *Journal of Research in Crime and Delinquency*, Vol. 40, No. 4, PP. 374-402.
35. Mak, Kwun Ling and Jim, ChiYung, 2018, Examining fear-evoking factors in urban parks in Hong Kong, *Landscape and Urban Planning*, 171: 42-56. doi.org/10.1016/j.landurbplan.2017.11.012.
36. McCrea, Rod; Tung-Kai, Shyy; Western, Jtimson and Stimson, R. J., 2005, Fear of crime in Brisbane Individual, social and neighbourhood factors in perspective, *Journal of Sociology*, Vol. 40, No. 1, PP. 7-27.
37. Sreetheran, Maruthaveeran and Van den Bosch, Ceci, 2015, Fear of crime in urban parks – What the residents of Kuala Lumpur have to say?, *Urban Forestry & Urban Greening*, 14, 702-713. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ufug.2015.05.012>.
38. Sreetheran, Maruthaveeran and van den Bosch, Ceci, 2014, A socio-ecological exploration of fear of crime in urban green spaces – A systematic review, *Urban Forestry & Urban Greening*, 13(1): 1-18.
39. Tandogan, Oksan and Ilhan, Bige Simsek, 2016, Fear of Crime in Public Spaces: From the View of Women Living in Cities, *Procedia Engineering*, 161, 2011-2018.
40. Wilson, James Qunin, and Kelling, George, 1982, Broken Windows: The police and neighborhood safety, *Atlantic Monthly*, 211, 29-38.